Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

19 септември 2019 година*

„Преюдициално запитване — Член 49 ДФЕС — Свобода на установяване — Дейност като самостоятелно заето лице — Гражданка на държава членка, престанала да упражнява дейност като самостоятелно заето лице поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността и последиците от раждането — Запазване на качеството на самостоятелно заето лице“

По дело C-544/18

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Висш съд (апелативен административен състав), Обединено кралство) с акт от 7 август 2018 г., постъпил в Съда на 20 август 2018 г., в рамките на производство по дело

Her Majesty’s Revenue and Customs

срещу

Henrika Dakneviciute,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: M. Vilaras (докладчик), председател на състава, K. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin и N. Piçarra, съдии,

генерален адвокат: G. Pitruzzella,

секретар: C. Strömholm, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 5 юни 2019 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за H. Dakneviciute, от T. Holdcroft, advocate, както и от D. Rutledge и A. Berry, barristers,

– за правителството на Обединеното кралство, от S. Brandon и Z. Lavery, в качеството на представители, подпомагани от G. Ward, barrister,

– за Европейската комисия, от E. Montaguti, L. Armati и J. Tomkin, в качеството на представители,

* Език на производството: английски.

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 49 ДФЕС.

2 Запитването е отправено в рамките на спор между Her Majesty's Revenue and Customs (Данъчна и митническа администрация, Обединеното кралство) и г-жа Henrika Dakneviciute по повод отказа на тази администрация да ѝ отпусне седмична надбавка за дете на издръжка.

Правна уредба

Правото на Съюза

Директива 2004/38/ЕО

3 Член 1, буква а) от Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, 2004 г., стр. 77; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56) гласи:

„Настоящата директива определя:

а) условията, уреждащи упражняването на правото на гражданите на Съюза и на членовете на техните семейства на свободно движение и пребиваване на територията на държавите членки".

4 Член 7 от посочената директива, озаглавен „Право на пребиваване за повече от три месеца", предвижда в параграфи 1 и 3:

„1. Всички граждани на Съюза имат право да пребивават на територията на друга държава членка за срок, по-дълъг от три месеца, ако те:

а) са работници или самостоятелно заети лица в приемащата държава членка [...]

[...]

3. За целите на параграф 1, буква а) гражданин на Съюза, който вече не е работник или самостоятелно заето лице, запазва статуса си на работник или самостоятелно заето лице при следните обстоятелства:

а) той/тя временно не е в състояние да работи поради болест или злополука;

б) той/тя се намира в надлежно регистрирана принудителна безработица, след като е бил/а зает/а в продължение на повече от една година и се е регистрирал/а като търсещо работа лице в съответното бюро по труда;

в) той/тя се намира в надлежно документирана принудителна безработица, след като е изтекъл срочен трудов договор със срок по-кратък от една година или след като е станал/а принудително безработен/на през първите дванадесет месеца и се е регистрирал/а като търсещо работа лице в съответното бюро по труда. В този случай статусът на работник се запазва за не по-малко от шест месеца;

[…]“.

5 Член 16, параграфи 1 и 3 от посочената директива предвижда:

„1. Граждани на Съюза, които са пребивавали законно в приемащата държава членка в продължение на непрекъснат срок от пет години, имат право на постоянно пребиваване в тази държава.[…]

[…]

3. Непрекъснатостта на пребиваването не се влияе от временни отсъствия, ненадвишаващи общо шест месеца на година, или от отсъствия с по-голяма продължителност за отбиване на задължителна военна служба, или от едно отсъствие от максимум дванадесет последователни месеца поради уважителни причини като бременност и раждане, тежко заболяване, следване или професионално обучение или командироване в друга държава членка или в трета страна“.

Директива 2010/41/ЕС

6 Съгласно съображение 18 от Директива 2010/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 7 юли 2010 година за прилагане на принципа на равно третиране на мъжете и жените, които извършват дейности в качеството на самостоятелно заети лица, и за отмяна на Директива 86/613/ЕИО на Съвета (ОВ L 180, 2010 г., стр. 1).

„Икономическата и физическата уязвимост на бременните самостоятелно заети жени […] налага необходимостта да им бъде предоставено право на обезщетения при майчинство […]“.

7 Член 8, параграф 1 от посочената директива предвижда:

„Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че самостоятелно заетите жени […] могат да получават, в съответствие с националното право, достатъчна помощ при майчинство, която позволява прекъсване на професионалната им дейност поради бременност или майчинство в продължение на най-малко 14 седмици“.

Правото на Обединеното кралство

Правилник от 2006 г. относно имиграцията (Европейско икономическо пространство)

8 Член 14, параграф 1 от Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 (Правилник от 2006 г. относно имиграцията (Европейско икономическо пространство) в редакцията му, приложима към фактите по главното производство, предоставя право на пребиваване в Обединеното кралство на повече от три месеца на всички „отговарящи на изискванията лица“.

9 Съгласно член 6, параграф 1, букви b) и c) от този правилник понятието „отговарящи на изискванията лица“ включва работниците и самостоятелно заетите лица.

10 Член 6, параграф 2 от същия правилник предвижда, че запазва качеството си на работник лице, което е временно нетрудоспособно поради болест или злополука, или (при определени условия) лице, което е в принудителна безработица или пък доброволно е преустановило трудовата си заетост и е започнало професионално обучение, което е свързано с предишната му заетост.

11 Член 6, параграф 3 от същия правилник предвижда, че запазва качеството си на самостоятелно заето лице лицето, което е временно нетрудоспособно поради болест или злополука.

Законът от 1992 г. относно социалноосигурителните вноски и обезщетения

12 Съгласно член 146, параграфи 2 и 3 от Social Security Contributions and Benefits Act 1992 (Закон от 1992 г. относно социалноосигурителните вноски и обезщетения):

„2) Право на седмични семейни надбавки имат само лицата, които са във Великобритания през съответната седмица.

3) Може да се определи при кои обстоятелства трябва се счита, че за целите [на параграф 2] дадено лице е или не е във Великобритания“.

(Общ) регламент от 2006 г. в областта на семейните надбавки

13 Правило № 23, параграф 4 от Child Benefit (General) Regulations 2006 (Общ) регламент от 2006 г. в областта на семейните надбавки) гласи:

„За целите на член 146, параграф 2 от [Закона от 1992 г. относно социалноосигурителните вноски и обезщетения] се счита, че едно лице не е във Великобритания, ако е подало заявление за семейни надбавки, считано от 1 май 2004 г., и

а) няма право на пребиваване в Обединеното кралство; […]“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

14 Г-жа Dakneviciute е литовска гражданка, която от 2011 г. е наета в Обединеното кралство на работа през нощта. След като през декември 2013 г. научава, че е бременна, тя решава да извършва, считано от 25 декември 2013 г., дейност като самостоятелно заето лице, а именно като козметичка.

15 От 11 май 2014 г. тя получава обезщетение за майчинство. Детето ѝ е родено на 8 август 2014 г.

16 От 22 юли 2014 г. до края на октомври 2014 г. г-жа Dakneviciute не работи, после извършва незначителна по обем козметична дейност като самостоятелно заето лице, която накрая преустановява поради недостатъчни доходи. Тогава, на 10 февруари 2015 г., тя подава молба да получава обезщетение като търсещо работа лице, преди през април 2015 г. отново да започне да работи като наето лице.

17 Междувременно на 27 август 2014 г. г-жа Dakneviciute подава молба да получава седмична надбавка за дете на издръжка. С решение от 1 февруари 2015 г. тази молба е отхвърлена с мотива, че с оглед на приложимата национална правна уредба тя няма достатъчно установено право на пребиваване, за да отговори на условията, необходими, за да може да ползва това социално обезщетение.

18 На 29 септември 2015 г. First-tier Tribunal (Първоинстанционен съд, Обединено кралство) отменя това решение. Данъчната и митническа администрация, която взема решенията за отпускане на семейни надбавки, го обжалва пред запитващата юрисдикция, Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Висш съд (апелативен административен състав), Обединено кралство).

19 С неокончателно решение от 12 януари 2017 г. запитващата юрисдикция отменя решението на First-tier Tribunal (Първоинстанционен съд) поради допусната грешка при прилагане на правото. Всъщност запитващата юрисдикция приема, че от 22 юли 2014 г. до 9 февруари 2015 г. упражняваната от г-жа Dakneviciute икономическа дейност е незначителна по обем, така че през този период тя е престанала да бъде икономически активна. Според тази юрисдикция е безспорно, от една страна, че г-жа Dakneviciute преустановила всякаква дейност поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, и от друга страна, че започнала отново да упражнява икономическа дейност — първоначално търсейки работа, а след това работейки като наето лице — в рамките на разумен период след раждането на детето ѝ.

20 След като припомня, че в решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007) Съдът е приел, че жена, която спре да работи или да търси работа поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си на „работник“ по смисъла на член 45 ДФЕС, стига в разумен период след раждането на детето си да започне отново да упражнява трудовата си дейност или да си намери друга работа, запитващата юрисдикция иска да установи дали това решение може да се приложи и по отношение на лицата, упражнили свободата си на установяване по член 49 ДФЕС.

21 В това отношение запитващата юрисдикция посочва, че след обявяването на решение от 20 декември 2017 г., Gusa (C-442/16, EU:C:2017:1004) страните в главното производство ѝ представят допълнителни становища, в които поддържат противоположни позиции относно прилагането на възприетото в това решение. Според данъчната и митническа администрация това решение не може да се приложи към разглежданото в главното производство положение, по-специално доколкото самостоятелно заетото лице не е длъжно да извършва лично работата си и може да продължи дейността си с други средства, включително като бъде заместено от друго лице. Според г-жа Dakneviciute обаче съображенията, изложени в точки 36 и 40—44 от решение от 20 декември 2017 г., Gusa (C-442/16, EU:C:2017:1004), потвърждават тезата, че тълкуването на правото на Съюза, което произтича от решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007), може да се приложи и към самостоятелно заетите лица.

22 При тези обстоятелства Upper Tribunal (Administrative Appeals Chamber) (Висш съд (апелативен административен състав) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„Когато гражданка на ЕС, която е гражданка на държава членка,

1) се намира [на територията на] друга държава членка (приемащата държава членка);

2) е упражнявала дейност като самостоятелно заето лице по смисъла на член 49 ДФЕС в приемащата държава членка;

3) е получавала обезщетение за майчинство от май 2014 г. (към който момент тя сама преценила, че е с намалена работоспособност поради бременност);

4) установено е, че действително и ефективно е преустановила дейност като самостоятелно заето лице от юли 2014 г.;

5) родила е през август 2014 г.; и

6) не е започнала отново да упражнява действително и ефективно дейност като самостоятелно заето лице в периода след раждането и преди през февруари 2015 г. да поиска обезщетение за безработица като търсещо работа лице;

трябва ли член 49 ДФЕС да се тълкува в смисъл, че това лице — преустановило дейност като самостоятелно заето лице поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността и с последиците от раждането — запазва качеството си на самостоятелно заето лице по смисъла на този член, стига в разумен период след раждането на детето си да започне отново да упражнява икономическа дейност или да си търси друга работа?“.

По преюдициалния въпрос

23 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 49 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че жена, която престане да упражнява дейност като самостоятелно заето лице поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си на самостоятелно заето лице, стига в разумен период след раждането на детето си да продължи тази дейност или да започне друга дейност като самостоятелно заето лице или работа като нает работник.

24 В самото начало следва да се отбележи, че за да определи дали в конкретния случай г-жа Dakneviciute може да се ползва от правото на седмична надбавка за дете на издръжка, предвидена в (Общия) правилник от 2006 г. в областта на семейните надбавки, за запитващата юрисдикция е важно да установи дали в периода от 22 юли 2014 г. до 9 февруари 2015 г. — през който съгласно констатираните от същата юрисдикция факти г-жа Dakneviciute преустановила, а след това отново започнала да извършва незначителна по обем дейност като самостоятелно заето лице, поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането — тя е имала, съгласно законодателството на Съюза, право да пребивава в Обединеното кралство.

25 В това отношение следва да се отбележи, че Директива 2004/38 представлява единен законодателен акт, който кодифицира и изменя предходните правни инструменти на Съюза, за да се улесни упражняването на основното и лично право на гражданите на Съюза да се движат и пребивават свободно на територията на държавите членки (вж. в този смисъл решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, т. 25 и цитираната съдебна практика).

26 В това отношение, видно от нейния член 1, буква а), Директива 2004/38 има за цел да уточни условията за упражняване на посоченото право, сред които, във връзка с пребиваването за повече от три месеца, е и условието по член 7, параграф 1, буква а) от тази директива. Според посоченото условие гражданите на Съюза трябва да имат качеството на работник или самостоятелно заето лице в приемащата държава членка (решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, т. 26).

27 Съдът обаче е приел, че член 7, параграф 3 от Директива 2004/38 — който уточнява в кои случаи гражданин на Съюза, който вече не е работник или самостоятелно заето лице, все пак запазва това качество и съответстващото му право на пребиваване — не включва случая, в който жена временно е спряла работа поради последните етапи на бременността си и последиците от раждането (вж. в този смисъл решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, т. 30).

28 При все това Съдът приема, че член 7, параграф 3 от Директива 2004/38 не изброява изчерпателно обстоятелствата, при които гражданин на Съюза, който вече не е работник или самостоятелно заето лице в приемащата държава членка, запазва все пак статуса си на работник за целите на параграф 1, буква а) от този член и следователно произтичащото от този статус право на пребиваване (решение от 11 април 2019 г., Tarola, C-483/17, EU:C:2019:309, т. 26 и цитираната съдебна практика).

29 По-конкретно, съгласно постановеното от Съда фактът, че физическите ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с непосредствените последици от раждането, налагат на жена да спре да упражнява дейност като нает работник през периода, необходим за възстановяването ѝ, по принцип не може да я лиши от качеството „работник“ по смисъла на член 45 ДФЕС. Всъщност обстоятелството, че реално отсъства от пазара на труда на приемащата държава членка за няколко месеца, не означава, че през този период такова лице престава да принадлежи към този пазар, стига в разумен срок след раждането то да започне отново да упражнява трудовата си дейност или да си намери друга работа (решение от 19 юни 2014 г. Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, т. 40 и 41).

30 В настоящия случай запитващата юрисдикция иска да установи дали тълкуването от предходната точка, дадено в контекста на положение от обхвата на член 45 ДФЕС, може да се приложи и в случая на самостоятелно заето лице по смисъла на член 49 ДФЕС.

31 В това отношение следва да се припомни, че Съдът е постановил, че членове 45 ДФЕС и 49 ДФЕС осигуряват една и съща правна защита, така че е без значение по какъв начин се извършва икономическата дейност (вж. в този смисъл решение от 5 февруари 1991 г., Roux, C-363/89, EU:C:1991:41, т. 23).

32 Всъщност съгласно постоянната практика на Съда всички разпоредби на Договора, свързани със свободното движение на хора, имат за цел да улеснят гражданите на Съюза при упражняването на професионална дейност от какъвто и да е характер на територията на Съюза и не допускат мерки, които биха могли да поставят в по-неблагоприятно положение тези граждани, когато искат да упражняват дейност на територията на държава членка, различна от тяхната държава членка на произход (решение от 20 декември 2017 г., Simma Federspiel, C-419/16, EU:C:2017:997, т. 35 и цитираната съдебна практика).

33 Рискът обаче да загуби качеството си на самостоятелно заето лице в приемащата държава членка, в случай че там забременее и поради това макар и за кратко престане да упражнява дейност като самостоятелно заето лице, би разубедил гражданка на Съюза да упражни правото си на свободно движение (вж. по аналогия решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, т. 44).

34 Следователно, когато една жена се намира в положението, посочено в точка 29 от настоящото решение, тя трябва да може при същите условия да запази качеството си на самостоятелно заето лице по смисъла на член 49 ДФЕС.

35 Освен това Съдът е признал, че когато са принудени да преустановят дейността си лицата, които работят като наети лица и като самостоятелно заети лица, се намират в сходно уязвимо положение и при това положение не бива да бъдат третирани различно, що се отнася до запазването на правото им на пребиваване в приемащата държава членка (вж. в този смисъл решение от 20 декември 2017 г., Gusa, C-442/16, EU:C:2017:1004, т. 42 и 43).

36 Когато забременеят обаче, жените са в сходно уязвимо положение, независимо дали работят като наети, или като самостоятелно заети лица.

37 В това отношение в съображение 18 от Директива 2010/41 законодателят на Съюза изрично е признал, че бременните самостоятелно заети жени са икономически и физически уязвими. Така член 8, параграф 1 от тази директива задължава държавите членки да предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че самостоятелно заетите жени могат да получават достатъчна помощ при майчинство, която позволява прекъсване на професионалната им дейност поради бременност или майчинство.

38 Не може да се изведе различен извод и от довода, който данъчната и митническа администрация изтъква пред запитващата юрисдикция, а правителството на Обединеното кралство повтаря в заседанието пред Съда, че по същество жена, която не може лично да упражнява дейност като самостоятелно заето лице поради ограниченията, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с раждането, би могла временно да бъде заместена при извършването на тази дейност от друго лице. Всъщност не може да се презумира, че подобно заместване ще бъде винаги възможно, особено когато въпросната дейност включва лични отношения или връзки на доверие с клиент.

39 Ето защо жена, която престане да упражнява дейност като самостоятелно заето лице поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, не може, що се отнася до запазване на правото ѝ на пребиваване в приемащата държава членка, да бъде третирана различно от жена, която работи като нает работник.

40 Впрочем изложените по-горе съображения се потвърждават от разпоредбите на член 16, параграф 3 от Директива 2004/38. Доколкото отсъствие поради уважителни причини като бременност или раждане не влияе на въпроса дали в приемащата държава членка е налице непрекъснатото петгодишно пребиваване, необходимо, за да се придобие право на постоянно пребиваване, физическите ограничения, свързани с последните етапи на бременността и с непосредствените последици от раждането, поради които на жената се налага временно да спре работа, а fortiori не могат да доведат до загубването на качеството ѝ на самостоятелно заето лице (вж. по аналогия решение от 19 юни 2014 г., Saint Prix, C-507/12, EU:C:2014:2007, т. 45 и 46).

41 С оглед на всички изложени по-горе съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 49 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че жена, която престане да упражнява дейност като самостоятелно заето лице поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си на самостоятелно заето лице, стига в разумен период след раждането на детето си да продължи тази дейност или да започне друга дейност като самостоятелно заето лице или работа като нает работник.

По съдебните разноски

42 С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Член 49 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че жена, която престане да упражнява дейност като самостоятелно заето лице поради физически ограничения, свързани с последните етапи на бременността ѝ и с последиците от раждането, запазва качеството си

на самостоятелно заето лице, стига в разумен период след раждането на детето си да продължи тази дейност или да започне друга дейност като самостоятелно заето лице или работа като наето лице.

Подписи